

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Josefa Fialy (soudce zpravodaje), soudkyně Veroniky Křesťanové a soudce Zdeňka Kühna o ústavní stížnosti stěžovatele **P. H.**, zastoupeného Mgr. Lukášem Trojanem, advokátem, sídlem Na Strži 2102/61a, Praha 4 – Krč, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. srpna 2023 sp. zn. 11 To 65/2023 a usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 20. června 2023 č. j. VZV 19/2022-1957, za účasti **Vrchního soudu v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze**, jako účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.**Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených usnesení s tvrzením, že jimi byla porušena jeho osobní svoboda podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), svoboda pohybu podle čl. 14 odst. 1 a 2 Listiny, čl. 2 odst. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě a čl. 45 odst. 1 Listiny základních práv EU (dále jen „Listina EU“), právo na ochranu zdraví podle čl. 31 Listiny, právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy a čl. 7 Listiny EU, právo

na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 3 Úmluvy, právo na soudní ochranu podle čl. 38 odst. 2 Listiny a právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že stěžovatel je trestně stíhán na základě usnesení Policie České republiky, Národní centrály proti organizovanému zločinu, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru korupce (dále jen „policejní orgán“), ze dne 14. 6. 2022 č. j. NCOZ-6080-4/TC-2022-412100-H pro zvlášť závažný zločin účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 1 alinea 1. a 2. zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a pro zvlášť závažný zločin přijetí úplatku podle § 331 odst. 2 a odst. 3 písm. a) trestního zákoníku ve formě účastenství podle § 24 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 107 odst. 1 téhož zákona, jichž se měl dopustit způsobem popsáním v uvedeném usnesení.

3. V průběhu trestního stíhání byl stěžovatel vzat do vazby usnesením Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 17. 6. 2022 sp. zn. 20 Nt 1026/2022 ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze ze dne 21. 7. 2022 sp. zn. 61 To 400/2022 z důvodů uvedených v § 67 písm. a) a b) zákona č. 141/1964 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Současně bylo rozhodnuto, že vazba se započítává dnem a hodinou zadržení stěžovatele, tj. dnem 15. 6. 2022 v 6:09 hodin. Usnesením státního zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze (dále jen „vrchní státní zastupitelství“) ze dne 27. 8. 2022 sp. zn. VZV 19/2022 bylo rozhodnuto, že důvod vazby podle § 67 písm. b) trestního řádu pominul. Vazba stěžovatele tak byla dále založena pouze na vazebním důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu. Téhož dne státní zástupce vrchního státního zastupitelství rozhodl o přípustnosti přijetí peněžitě záruky za vazbu a určil její výši částkou 6 000 000 Kč, dále o uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 trestního řádu a následně usnesením ze dne 30. 8. 2022 č. j. VZV 19/2022-823 rozhodl o přijetí peněžitě záruky a propuštění stěžovatele podle § 73a odst. 1 téhož zákona z vazby. V souvislosti s rozhodnutím vrchního státního zastupitelství ze dne 27. 8. 2022, kterým bylo stěžovateli uloženo omezení spočívající v zákazu vycestování, státní zástupce vrchního státního zastupitelství dne 30. 8. 2022 vyzval stěžovatele k vydání veškerých cestovních dokladů do úschovy vrchnímu státnímu zastupitelství ve lhůtě tří dnů.

4. Dne 16. 6. 2023 stěžovatel požádal o vrácení svých cestovních pasů, poukázal zejména na to, že instituty nahrazující vazbu jsou vázány na existenci vazby a její přípustnosti z hlediska zákonných vazebních dob, přičemž nejvyšší celková doba vazby stěžovatele uplynula dne 15. 6. 2023. Toto podání posoudil státní zástupce vrchního státního zastupitelství jako žádost o zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 trestního řádu za použití § 73 odst. 6 trestního řádu a napadeným usnesením rozhodl, že tuto žádost zamítá. Zamítnutí odůvodnil neexistencí podmínek pro zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí, neboť ustanovení o omezení maximálního trvání vazby v § 72a trestního řádu limitují výhradně dobu vazby, a nikoliv trvání institutů nahrazujících vazbu. Současně poukázal na to, že s ohledem na zázemí stěžovatele ve Španělském království, kterým sám nebo prostřednictvím partnera disponuje, přetrvává vazební důvod podle § 67 písm. a) trestního řádu.

5. Stížnost stěžovatele Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“) napadeným usnesením zamítl. Aprobval přitom závěry vrchního státního zastupitelství, že zákonné podmínky pro zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí nejsou dány a další trvání tohoto omezení je nadále opodstatněné.

II.

Argumentace stěžovatele

6. Tvrzeňé porušení základních práv a svobod stěžovatel spojuje s namítaným nesprávným posouzením jeho žádosti o zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí. Podle jeho názoru zaniklo uplynutím zákonné vazební doby oprávnění orgánů činných v trestním řízení omezovat osobní svobodu obviněného nejen vazbou, ale i instituty vazbu nahrazujícími. Úvahy vrchního státního zastupitelství v napadeném usnesení o obavách zakládajících důvody vazby považuje za nepodložené, neodůvodněné a nerozumné. S poukazem na právní úpravu maximální doby vazby v přípravném řízení pro zvlášť závažný zločin zdůrazňuje zánik možnosti omezovat osobní svobodu stěžovatele vazbou, stejně jako instituty vazbu nahrazujícími, a to dnem 15. 6. 2023. Odkazuje i na náleží Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2022 sp. zn. I. ÚS 1807/22 (pozn. rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>) a brojí proti napadeným rozhodnutím co do uplatnění závěrů vyslovených v usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2015 sp. zn. IV. ÚS 3371/14.

7. Stěžovatel poukazuje na dopady uplatňování zákazu vycestování na svou osobu, a to „sociální a psychologické, neboť stěžovatele izolují od jeho sociálního prostředí“. S ohledem na dobu, po kterou může trvat vedené trestní řízení, vyslovuje obavu, že rozhodování orgánů činných v trestním řízení po celou dobu trestního řízení o tom, kam a zda vůbec může vycestovat do zahraničí, mohlo by toto opatření sloužit jako prostředek nátlaku na něj. Uvádí přitom, že ode dne, kdy podle něj mělo dojít k zániku zákazu vycestování, jako institutu nahrazujícího vazbu, mu nebylo vyhověno šesti žádostem o vycestování, přitom v pěti bylo zamítnutí žádosti odůvodněno tvrzeným zázemím stěžovatele ve španělské M., a to i v situaci, kdy o povolení vycestování do tohoto místa nežádal. Rozhodování státního zástupce o povolení vycestování stěžovatel považuje za projev libovůle a neumožnění vycestování za omezování jeho práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a zásah do svobody pohybu.

8. Další argumentaci stěžovatel zaměřuje na nedostatečné zdůvodnění nutnosti trvání omezení spočívajícího v zákazu vycestování, a to jak z hlediska absence konkrétních skutečností, z nichž by nezbytnost zásahu do jeho práv bylo možno dovodit, tak i z hlediska zvažování přiměřenosti zásahu do jeho práv zaručených na ústavní úrovni.

9. Neodůvodněnost, nezákonnost a „naprostou nekvalitu“ napadeného usnesení vrchního státního zastupitelství stěžovatel spojuje i s částí jeho odůvodnění, v němž je poukazováno na přetrvávající obavy, že bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je trestně stíhán, nebo ji dokoná, byť tyto vazební důvody nebyly u stěžovatele nikdy dány.

10. Rozhodnutí vrchního soudu stěžovatel vytýká nevypořádání se s jeho konkrétními stížnostními námitkami, což má za následek porušení jeho práv. Napadené usnesení

vrchního soudu je nedostatečně odůvodněno, je nezákonné a nepřezkoumatelné. Stěžovatel přitom poukazuje na nároky kladené na řádné odůvodnění rozhodnutí plynoucí i z rozhodovací praxe Ústavního soudu [nález ze dne 17. 4. 2014 sp. zn. I. ÚS 3502/13 (N 63/73 SbNU 209)] ve spojitosti s výkladem práva na spravedlivý proces, resp. možnost domáhat se stanoveným způsobem svých práv podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 13 Úmluvy.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který je účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen advokátem podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), neboť stěžovatel nemá k dispozici další opravný prostředek k ochraně svých práv.

IV.

Vyjádření dalších účastníků k ústavní stížnosti

12. Ústavní soud vyzval další účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

13. Vrchní soud odkázal na písemné vyhotovení svého napadeného usnesení a navrhl „*proto*“ ústavní stížnost v celém rozsahu zamítnout.

14. Vrchní státní zastupitelství uvedlo, že dne 16. 6. 2023 mu bylo doručeno podání stěžovatele označené jako „Žádost o vrácení cestovních dokladů“, v němž stěžovatel odkazuje na § 72a trestního řádu upravující maximální dobu vazby stanovenou pro přípravné řízení, přičemž současně dovozuje, že instituty nahrazující vazbu jsou neoddělitelně vázány na existenci důvodů vazby. Maximální doba trvání vazby je u stěžovatele vzhledem k tomu, pro jaké zločiny je trestně stíhán, jeden rok. Stěžovatel byl omezen na osobní svobodě dne 15. 6. 2022 od 6:09 hod., tzn. maximální doba vazby u stěžovatele určená pro přípravné řízení uplynula dne 15. 6. 2023 v 6:09 hod., a proto prostřednictvím svého obhájce žádal o vrácení svých cestovních dokladů. Vrchní státní zastupitelství podání stěžovatele ze dne 16. 6. 2023 podle obsahu ve smyslu § 59 odst. 1 trestního řádu posoudilo jako žádost o zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 za použití § 73 odst. 6 téhož zákona. Toto podání stěžovatele bylo označeno shora uvedeným způsobem s tím, že trestní řád spojuje výzvu orgánů činných v trestním řízení tomu, kdo má cestovní doklad obviněného u sebe, k vydání takového cestovního dokladu s aplikací institutu omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí, tedy podle § 77a, § 73 odst. 5 a násl. a § 73a odst. 3 trestního řádu. Vrácení cestovního dokladu se proto váže toliko k rozhodnutí o zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování, resp. případně v jednorázovém povolení vycestování ve smyslu § 77a odst. 6 trestního řádu. Neztotožnil-li se státní zástupce s odkazem na ustálenou judikaturu Ústavního soudu s názorem stěžovatele, že omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí uložené usnesením státního zástupce podle § 73a odst. 3 trestního řádu ze zákona expirovalo uplynutím vazební doby podle § 72a odst. 1

a 2 téhož zákona, pak neměl jinou možnost než je vyhodnotit jako žádost o zrušení tohoto opatření.

15. Vrchní státní zastupitelství dále citovalo z nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2021 sp. zn. IV. ÚS 2821/20 (N 127/107 SbNU 28), podle něhož instituty nahrazující vazbu nejsou časově omezeny vazebními dobami.

16. Odkazuje-li stěžovatel na nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1807/22, ten reaguje na jinou procesní situaci, kdy orgán činný v trestním řízení (státní zástupce) v době uplynutí vazební doby využívá institutů nahrazujících vazbu, aby omezení obviněného fakticky prodloužil nad rámec vazební doby. Tato judikatura je také souladná s konstantní judikaturou, kterou citoval státní zástupce v napadeném usnesení. Stěžovatel byl však propuštěn z vazby za současného rozhodnutí o institutech nahrazujících vazbu dva a půl měsíce po svém zadržení.

17. Uplatnění institutů nahrazujících vazbu je podmíněna existencí vazebních důvodů, které postupem času slábnou. Tak tomu však v této trestní věci není a orgány činné v přípravném řízení trestním postupují bez průtahů, bez zbytečného odkladu, když ve skutkově i právně složitější trestní věci, v níž je aktuálně trestně stíháno 11 osob, bylo vyšetřování již skončeno s tím, že následovalo rozsáhlé seznamování obviněných a jejich obhájců se spisem a policejní orgán aktuálně zpracovává návrh na rozhodnutí ve věci pro státního zástupce. Přiměřenost je tak dána k délce dosud uběhlého trestního stíhání a konkrétním okolnostem, které dovodil soud, když rozhodoval o vazbě, odůvodňujících přetrvávající obavu, že na svobodě se stěžovatel může, budou-li zrušena nebo požadovaným způsobem výrazně zmírněna opatření, která nahrazují vazbu, vyhybat trestnímu stíhání a hrozícímu trestu. Jde zejména o jeho majetkové poměry a zázemí umožňující mu pobyt v zahraničí. Namítané omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí jistě není bezbřehé, avšak přípravné řízení, které dosud nevedlo k zastavení trestního stíhání stěžovatele a v němž byly shromážděny i důkazy svědčící o důvodnosti trestního stíhání stěžovatele, ve světle doby trvání jeho trestního stíhání neodůvodňují zeslábnutí útěkového vazebního důvodu natolik, že by již nebyl dán.

18. Vyjádření účastníků zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatel nejprve reaguje na vyjádření vrchního státního zastupitelství, které podle něj jeho stížnostní námitky nevyvrací a jehož argumentace, vysvětlení a odůvodnění napadeného rozhodnutí nemohou obstát. Vazební instituty upravené v § 73 a 73a trestního řádu jsou totiž neoddělitelně vázány na existenci důvodů vazby a její přípustnost z hlediska zákonných vazebních dob. Vzhledem ke skutečnosti, že oprávnění orgánů činných v trestním řízení omezovat osobní svobodu stěžovatele vazbou, stejně jako instituty vazbu nahrazujícími, zaniklo dne 15. 6. 2023, měly být stěžovateli jeho cestovní doklady vráceny.

19. Odkazuje-li vrchní státní zastupitelství na nálezu sp. zn. IV. ÚS 2821/20, pomíjí recentní judikaturu Ústavního soudu, konkrétně nálezu sp. zn. I. ÚS 1807/22, na který stěžovatel odkazoval v ústavní stížnosti, podle něhož jsou vazební substituty upravené v § 73 a 73a trestního řádu neoddělitelně spjaty s přípustnou existencí vazby v tom kterém stadiu trestního řízení, tedy jsou vázány na existenci důvodů vazby a její přípustnost z hlediska zákonných vazebních dob. Podle Ústavního soudu zákonné oprávnění orgánů činných v trestním řízení k uplatnění institutu vazby a omezujících opatření nahrazujících

vazbu zaniká dnem uplynutí možné zákonné délky trvání vazby. Na stěžovatele bylo možno působit institutem vazby a omezujícími opatřeními nahrazujícími vazbu v době trvajících přípravného řízení v období od 15. 6. 2022 do 15. 6. 2023, což se i stalo. Dne 15. 6. 2023 oprávnění orgánů činných v trestním omezovat osobní svobodu stěžovatele vazbou, stejně jako instituty vazbu nahrazujícími, zaniklo. Nelze se ztotožnit s tvrzením vrchního státního zastupitelství, že náleží sp. zn. I. ÚS 1807/22 má reagovat na jinou procesní situaci, než je situace stěžovatele, neboť v odkazovaném nálezu nešlo o případ, kdy by v době uplynutí vazební doby státní zástupce využil institutů nahrazujících vazbu. Jak vyplývá z tohoto nálezu, státní zástupce v tehdejší věci uplatnil instituty nahrazující vazbu v době, kdy vazební doba ještě celá neuplynula, tedy stejně jako ve věci stěžovatele. Ústavní soud konstatoval, že oprávnění orgánů činných v trestním řízení omezovat osobní svobodu stěžovatele v této věci vazbou a instituty vazbu nahrazujícími následně zaniklo uplynutím zákonné vazební doby.

20. Podle stěžovatele není rozhodné, kdy je rozhodnuto o propuštění obviněného z vazby, v jakém časovém okamžiku běhu zákonné délky vazby (zda např. v první třetině této lhůty, nebo několik dní před jejím koncem, nebo v okamžiku jejího uplynutí). Doba stanovená zákonem jako maximální délka vazby pro tu kterou fázi trestního řízení musí být vykládána i jako maximální délka, po kterou stěžovatel může být omezován opatřeními nahrazujícími vazbu. Okolnost, že stěžovatel byl propuštěn z vazby např. v první třetině této zákonné délky vazby, neznamena, že po další neomezeně dlouhou dobu po propuštění stěžovatele budou na stěžovateli ulpívat jiná omezení jeho svobody, byť o něco méně invazivní, než vazba. Výkladem obsaženým v napadeném usnesení, který byl vrchním soudem aprobován, tj. že instituty nahrazující vazbu nejsou omezeny dobami uvedenými v § 72a trestního řádu, došlo k nepřipustnému omezení osobní svobody stěžovatele po neurčitou dobu, jejíž délka, jakož i rozsah omezení, jsou podle státního zástupce zcela na vůli orgánů činných v trestním řízení.

21. Argumentace vrchního státního zastupitelství nemá podle stěžovatele nic společného s tím, zda vazební důvody postupem času slábnou nebo nikoliv. To, zda orgány činné v trestním řízení postupují ve věci bez průtahů, bez zbytečného odkladu nebo rozsah seznamování obviněných se spisem, nemá nic společného se slábnutím či neslábnutím vazebních důvodů. Žádnou z těchto skutečností nemůže být odůvodňováno jakékoliv trvání či netrvání vazebních důvodů. Akceptace této argumentace vrchního státního zastupitelství by vedla k absurdnímu důsledku, že vazební důvody by trvaly po celou dobu trestního řízení (a ani by nedocházelo k jejich slábnutí), jestliže by orgány činné v trestním řízení postupovaly v trestních věcech bez průtahů a kdy trestní řízení by bylo vedeno proti více osobám, které se delší dobu seznamují se spisem.

22. Nesprávná je i argumentace vrchního státního zastupitelství k tvrzené přiměřenosti omezení spočívajícího v zákazu vycestování. Tato argumentace totiž jakoukoliv údajnou přiměřenost omezení spočívajícího v zákazu vycestování nijak neodůvodňuje. Omezení svobody pohybu stěžovatele musí být opřeno o konkrétní důvody, které nasvědčují, že existuje riziko nežádoucího chování žadatele a že omezení spočívající v zákazu vycestování je tak nezbytné a přiměřené k omezení práv dotčené osoby. Napadená usnesení žádné takovéto konkrétní důvody neobsahují. Stejně tak žádné konkrétní důvody neuvádí ani vrchní státní zastupitelství ve svém vyjádření. Obecná tvrzení o majetkových poměrech stěžovatele a jeho údajném zázemí, které mu mají umožňovat pobyt

v zahraničí, ve světle požadavků na aktuální, konkrétní a přesvědčivé důvody omezení svobody pohybu, neobstojí. Zásah do práv stěžovatele je tak nepřiměřený a nezákonný.

23. Ani vrchní státní zastupitelství ani vrchní soud nevzaly při svém rozhodování v úvahu plynutí času a ani další okolnosti, ze kterých je zřejmé, že se stěžovatel trestnímu stíhání nevyhýbá, vyhýbat nehodlá a nemá je v úmyslu nijak mařit. Vrchní státní zastupitelství i vrchní soud v napadených rozhodnutích i vrchní státní zastupitelství ve vyjádření pouze odkázaly na tvrzené skutečnosti, které byly předmětem rozhodování o vazbě stěžovatele před více než 15 měsíci. Ani tvrzení o důvodnosti vedení trestního stíhání, ani obecná tvrzení o majetkových poměrech stěžovatele (resp. neodůvodněná a nekonkretizovaná) a o jeho údajném zázemí v zahraničí, neodůvodňují uložení zákazu vycestování, resp. jeho dlouhodobé trvání. Žádné konkrétní důvody vrchní státní zastupitelství ani vrchní soud v napadených usneseních neuvádějí a neplynou ani z vyjádření k ústavní stížnosti.

24. Dále stěžovatel tvrdí, že vrchní soud řádně nepřezkoumal usnesení vrchního státního zastupitelství, nijak se nezabýval konkrétními námitkami stěžovatele, nijak je nevypořádal, případně je vypořádal nedostatečným způsobem bez řádného odůvodnění, pouhými obecnými a neracionálními prohlášeními; usnesení vrchního soudu je tak a nepřezkoumatelné, nezákonné a zasahující do práv stěžovatele.

25. Stěžovatel v doplnění ústavní stížnosti uvádí, že dozorový státní zástupce vyrozuměním ze dne 10. 1. 2024 vyhověl jeho žádosti o vycestování do Italské republiky za účelem rekreace s tím, že jej vyzval, aby upřesnil destinaci a termín vycestování, a zároveň ho upozornil, že „jsou povolována vycestování za účelem rekreace ve standardním rozsahu jedné letní a jedné zimní dovolené ročně v přiměřeném časovém rozsahu běžné rodinné dovolené“. Stěžovatel má za to, že státní zástupce stanovil „přiměřený časový rozsah běžné rodinné dovolené“ neurčitě a v rozporu s běžnými standardy vycházejícími z délky dovolené podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Podle stěžovatele obecnou praxi představují opakované tzv. prodloužené víkendy v zahraničí v průběhu kalendářního roku. Popsaný přístup stěžovateli komplikuje plánování rodinného i pracovního života, neboť státní zástupce je ochoten o žádostech o vycestování rozhodnout nanejvýše tři týdny před plánovaným termínem vycestování. Podle stěžovatele uplatňované postupy omezující možnosti cestování dokonce i uvnitř tzv. schengenského prostoru kolidují též s jeho svobodou pohybu a pobytu, která vyplývá přímo ze statusu občana Evropské unie. Stěžovatel si je vědom, že volný pohyb osob může být omezen z důvodu veřejného pořádku, nicméně v jeho věci uvedené ani jiné ohrožení zájmů chráněných právem Evropské unie nenastalo. Úvahy vrchního soudu o zneužití vazeb stěžovatele (a jeho partnera) v cizině v neprospěch probíhajícího trestního řízení postrádají důkazní základ, protože jsou pouhými spekulacemi. Vrchní státní zastupitelství i vrchní soud vnitrostátní právo neinterpretovaly a neaplikovaly eurokonformním způsobem, čímž taktéž porušily jeho práva. Jakákoli jeho možnost vycestovat je v současnosti ponechána na libovůli orgánů činných v trestním řízení.

26. Ve druhém doplnění ústavní stížnosti stěžovatel setrvává na své argumentaci k omezení institutů nahrazujících vazbu dobami uvedenými v § 72a trestního řádu. Dovozuje, že výklad uplatňovaný vrchním státním zastupitelstvím a vrchním soudem sankcionuje obviněné, kteří byli z vazby propuštěni před uplynutím její nejvyšší přípustné

dobu tím, že na nich mohou ulpívat instituty nahrazující vazbu po neomezenou dobu. Stěžovatel namítá, že je vystaven svévolnému rozhodování státního zástupce o vycestování do zahraničí, který mu brání plánovat rodinný a pracovní život, např. obchodní schůzky. Státní zástupce stěžovateli vyrozuměním ze dne 4. 3. 2024 nepovolil vycestování do Spojených států amerických (státu Kalifornie) za účelem početí potomka prostřednictvím surrogátního mateřství. Účel cesty podle státního zástupce je nedostatečný a neodůvodněný. Stěžovatel oponuje též obdobným závěrům státního zástupce ohledně žádosti o vycestování do Turecké republiky, kterou odůvodnil snahou navázat obchodní činnost v cestovním ruchu. Snaha státního zástupce telefonicky kontaktovat stěžovatelova tureckého obchodního partnera je navíc způsobilá ohrozit jejich plánovanou obchodní spolupráci. Následně stěžovatel připomíná a doplňuje svoje námitky odvíjející se z práva Evropské unie. Závěrem poukazuje, že Ústavnímu soudu nebyl zapůjčen dozorový spis ani vyšetřovací spis, což označuje za obstrukci orgánů činných v trestním řízení.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V.a

Obecná východiska

27. Ústavní soud není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), nýbrž soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Proto také není až na výjimky povolán k přezkumu správnosti výkladu a použití podústavního práva, věcné nesprávnosti či nerespektování tohoto práva ani k nápravě zjevných chyb, kterých se obecné soudy dopustí, neboť tím by byl stavěn do postavení pouhé další instance v soustavě soudů [srov. náleze ze dne 13. 3. 2013 sp. zn. IV. ÚS 512/12 (N 41/68 SbNU 419)]. Úkolem Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti je pouze posoudit, zda nebylo porušeno některé z ústavně zaručených práv stěžovatele a zda soudní řízení jako celek bylo vedeno v souladu s hlavou pátou Listiny.

28. Ústavní soud opakovaně zdůrazňuje, že s ohledem na své ústavní postavení se řídí zásadou minimalizace zásahů do pravomoci jiných orgánů [srov. náleze ze dne 21. 9. 1999 sp. zn. I. ÚS 168/99 (N 126/15 SbNU 203)]. To platí tím spíše, má-li být Ústavním soudem posouzena ústavnost „pouhého“ procesního (nemeritorního) rozhodnutí ve stále probíhajícím trestním řízení. Předmětem rozhodování orgánů činných v trestním řízení ve věci stěžovatele však bylo další trvání opatření, které přímo svou podstatou intenzivně zasahuje do ústavně zaručených práv stěžovatele, přičemž posouzení ústavnosti takového zásahu nemá vliv na další průběh trestního řízení ve věci samé a nedotýká se rozhodování o vině a trestu. Přezkum nemeritorních rozhodnutí, která jsou způsobilá bezprostředně a citelně zasáhnout do základních práv stěžovatele a která tvoří samostatnou uzavřenou součást řízení, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo, je podle ustálené praxe Ústavního soudu přípustný [např. nálezy ze dne 12. 1. 2005 sp. zn. III. ÚS 441/04 (N 6/36 SbNU 53) a ze dne 22. 11. 2019 sp. zn. II. ÚS 2057/19 (N 197/97 SbNU 115) nebo stanovisko pléna ze dne 23. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 35/13 (ST 35/69 SbNU 859; 124/2013 Sb.), bod 2. odůvodnění]. Jedním z těchto nemeritorních rozhodnutí je i rozhodnutí podle § 73a odst. 3 trestního řádu, kterým může být obviněnému uloženo omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí.

29. Omezení obviněného uložením zákazu vycestování do zahraničí při nahrazení vazby představuje citelný zásah do svobody pohybu dotčeného jednotlivce zakotvené v čl. 14 Listiny a čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě, zahrnující i jeho právo svobodně opustit území České republiky, jakož i v čl. 45 Listiny EU, která každému občanovi Evropské unie zaručuje právo volně se pohybovat a pobývat na území členských států. Zákaz vycestovat z České republiky do zahraničí je způsobilý v různé intenzitě zasáhnout i do dalších práv a svobod jednotlivce zaručených na ústavní úrovni, zejména osobní svobody podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny a práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny, nevyjímaje možnost udržování a rozvíjení vzájemných citových, morálních a sociálních vazeb mezi nejbližšími osobami.

30. Z hlediska naplnění požadavků pro přípustnost zásahu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod je ústavním pořádkem vyžadováno, aby takovýto zásah měl ústavně legitimní a o zákonné cíle opřený důvod a byl činěn jen v nezbytně nutné míře a nejšetrnějším ze způsobů vedoucích ještě rozumně k zamýšlenému cíli, nediskriminačním způsobem a s vyloučením libovůle (zásada subsidiarity a minimalizace zásahu – srov. čl. 4 odst. 3 a 4 Listiny). Zájem na ochraně společnosti před trestnými činy a na tom, aby takové činy byly zjištěny a potrestány, splňuje požadavek legitimacy zásahu do osobní svobody, popř. svobody pohybu. Přípustný je však pouze takový zásah státní moci do základního práva nebo svobody člověka, který je zásahem zákonným a současně nezbytným k dosažení kýženého účelu. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) vyplývá, že při hodnocení zásahu vedoucího k porušení svobody pohybu jednotlivce si tento soud v rámci principů stanovených čl. 2 Protokolu č. 4 všimá např. výsledku vyšetřování nebo vývoje konkrétní věci a v těchto souvislostech zvažuje, zda zásah byl přiměřený vzhledem k zamýšlenému cíli [viz nález ze dne 20. 5. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 12/07 (N 90/49 SbNU 247; 355/2008 Sb.) a rozsudky, na které odkazuje – např. věc *Baumann v. Francie*, stížnost č. 33592/96, věc *Iletmis v. Turecko*, stížnost č. 29871/96, věc *Luordo v. Itálie*, stížnost č. 32190/96 a další].

31. Právní úprava institutů nahrazujících vazbu obsažená v § 73 a 73a trestního řádu je projevem přístupu k vazbě jako prostředku *ultima ratio*, jehož využití je přípustné pouze v krajních případech, kdy sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak. Samotná existence důvodů vazby nepostačuje k rozhodnutí o vzetí do vazby nebo o jejím dalším trvání, ale kromě dalších materiálních podmínek je nezbytné se zabývat i otázkou, zda výkon vazby nemůže být nahrazen některým ze surogátů vazby.

32. Omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 trestního řádu představuje sekundární opatření, jehož uložení lze využít vedle rozhodnutí o nahrazení vazby peněžitou zárukou. Má tedy akcesorickou povahu, která je určující i pro dobu, po kterou může být omezení vůči obviněnému uplatňováno. Peněžitá záruka ve smyslu § 73a a násl. trestního řádu je jedním z opatření nahrazujících vazbu a její trvání je neoddělitelně spjato s trváním vazebních důvodů. Výkladem vazebních důvodů podle § 67 písm. a) trestního řádu se Ústavní soud zabýval v řadě rozhodnutí [srov. např. nálezy ze dne 28. 2. 2005 sp. zn. IV. ÚS 353/04 (N 35/36 SbNU 395), ze dne 18. 8. 2005 sp. zn. IV. ÚS 389/05 (N 162/38 SbNU 291) a ze dne 8. 3. 2006 sp. zn. II. ÚS 469/05 (N 54/40 SbNU 527)]. Institut zákazu vycestování do ciziny je obecně upraven v § 77a trestního řádu, přičemž obsah uvedené úpravy se použije právě i na případy, kdy je toto omezení uloženo v rámci peněžitě záruky, a to *per analogiam*;

srov. Šámal, Pavel – Růžička, Miroslav. § 73a [Peněžitá záruka]. In: Šámal, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 890.

33. Účelem omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 trestního řádu podmíněného rozhodnutím o přípustnosti nahrazení útekové vazby peněžitou zárukou, a to při existenci vazebních důvodů podle § 67 písm. a) trestního řádu, je zajistit, aby se obviněný nemohl vyhýbat trestnímu stíhání nebo trestu tím, že uprchne. Účel odpovídá obavám vymezeným jako důvody tzv. útekové vazby, přičemž je nutno rozlišovat 1) obavu z útěku do zahraničí a 2) obavu ze skrývání se na území České republiky. Pod pojmem „uprchne“ se rozumí útěk do ciziny. Pod pojmem „se bude skrývat“ soudní praxe rozumí ukrývání se v tuzemsku (srov. Šámal, Pavel – Růžička, Miroslav. § 67 [Důvody vazby]. In: Šámal, Pavel a kol., citované dílo, s. 739). Zákaz vycestování do zahraničí tak představuje opatření, které je z vazebních důvodů uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu způsobilé eliminovat výlučně obavu z útěku stíhané osoby do zahraničí. Účel institutu zákazu vycestování do zahraničí ukládaný vedle peněžitě záruky podle § 73a odst. 3 trestního řádu je tak vymezen úžeji než omezení spočívající v zákazu vycestování ukládané podle § 77a trestního řádu.

34. Zákonným předpokladem pro uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 za použití § 73 odst. 4 trestního řádu je jeho uložení v souvislosti s nahrazením vazby, tj. má povahu druhotného opatření ukládaného v situaci, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby peněžitou zárukou. Je nutno na něj nahlížet jako na sekundární opatření zosťrující peněžitou záruku v situaci, není-li tato samostatně způsobilá dostatečně sledovaný účel naplnit.

35. Trvání vazebních důvodů představuje jeden z materiálních předpokladů stanovených zákonem pro trvání zajišťujícího institutu v podobě peněžitě záruky. Zaniknou-li zákonné předpoklady pro další trvání peněžitě záruky, jako institutu nahrazujícího vazbu, zaniknou i předpoklady pro další trvání omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí.

36. Vzájemný vztah mezi vazbou a instituty ji nahrazujícími, podmíněný i existencí vazebních důvodů, se projevuje i ve výkladu možného trvání surrogátů vazby, přičemž dobu, po kterou je možné opatření nahrazující vazbu uplatňovat, je nutno posuzovat i s ohledem na zákonnou úpravu celkové doby trvání vazby. Nejvyšší soud již v minulosti konstatoval, že instituty, jimiž je možno vazbu obviněného nahradit, uvedené v § 73 a 73a trestního řádu, jsou vždy neoddelitelně spjaty s existencí konkrétních vazebních důvodů a se zákonem vymezenou maximální délkou trvání vazby v tom kterém stadiu trestního stíhání a dobu jejich trvání je třeba hodnotit nejen z hlediska důvodů vazby (§ 67 trestního řádu), ale i s ohledem na maximálně přípustnou celkovou dobu trvání vazby. Uplynutí zákonem určené nejvyšší celkové doby vazby je však navázáno na faktické vykonávání vazby (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2003 sp. zn. 4 Tz 24/2003).

37. Trvání peněžitě záruky určuje maximální dobu trvání sekundárního opatření uloženého spolu s ní, vždy je však nezbytné samostatně podle konkrétních okolností věci posoudit a z hlediska naplnění ústavněprávních požadavků na přípustnost zásahu veřejné moci do základních práv a svobod samostatně přezkoumávat, zda trvají i důvody, pro které bylo o sekundárním opatření k surrogátu vazby rozhodnuto a zabývat se

i posouzením, zda sledovaného účelu nelze dosáhnout i samotnou peněžitou zárukou nebo zdali je nadále důvodné i uplatňování druhotného omezení vedle ní uloženého.

38. Na rozhodování o zákazu vycestování uloženého podle § 73a odst. 3 trestního řádu, a jeho další trvání, jsou přiměřeně aplikovatelné i judikaturní závěry přijaté v souvislosti s ústavním přezkumem uložení zákazu vycestování podle jiných ustanovení trestního řádu, protože tento institut je upraven nejen jako druhotné opatření při nahrazení vazby peněžitou zárukou (§ 73a odst. 3), ale i jako sekundární opatření u dalších institutů nahrazujících vazbu (§ 73 odst. 5), též jako jeden z druhů předběžných opatření [§ 88c písm. e)], ale i jako opatření k zajištění osoby bez vztahu k existenci vazebních důvodů (§ 77a). Vždy je však nutné při aplikaci judikaturních závěrů, které by na rozhodování mohly dopadat, striktně rozlišovat a respektovat účel konkrétní právní úpravy, podle které je zákaz vycestování uložen. Přípustnost zásahu do svobody pohybu bude vždy záviset na konkrétních skutkových okolnostech, které musí opodstatňovat závěr, že použití tohoto prostředku sleduje legitimní účel, je způsobilé jej dosáhnout a současně je nezbytný k jeho dosažení (odpovídá požadavku přiměřenosti). Naplnění těchto předpokladů je třeba posuzovat po celou dobu trvání uloženého omezení, protože důvody opodstatňující jeho uložení mohou postupem času a v důsledku změny okolností ztrácet na své intenzitě [srov. usnesení ze dne 12. 11. 2014 sp. zn. II. ÚS 3861/13 (U 16/75 SbNU 649), bod 16.]. Uvedené závěry lze – *mutatis mutandis* – vztáhnout i na posuzování uložení zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 trestního řádu.

39. Dobu trvání omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí uloženého podle § 73a odst. 3 trestního řádu je nezbytné posuzovat jak z hlediska přetrvávání potřeby vyloučit obavy z útěku, které jsou s případným vycestováním obviněného do zahraničí spjaty, tak z hlediska trvání zákonných předpokladů pro nahrazení vazby peněžitou zárukou, tj. z hlediska přetrvávání vazebních důvodů a přípustnosti nahrazení vazby složenou kaucí.

40. I když institut zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 trestního řádu představuje opatření zaměřené na vyloučení hrozby vyhýbání se trestnímu stíhání nebo trestu útekem do zahraničí, nelze jej chápat jako paušální opatření ukládané vždy při nahrazení útekové vazby peněžitou zárukou. Je nutno zvažovat nezbytnost jeho uložení s ohledem na konkrétní okolnosti a přezkoumávat potřebu pro další trvání omezení. Navzdory tomu, že jde o méně intenzivní zásah do práv obviněného než je tomu u vazby, neznamená to, že omezení může trvat excesivně dlouho, s postupem času potřeba jeho trvání klesá (rozsudek ESLP ze dne 31. 10. 2006 *Földes a Földesné Hajlik proti Maďarsku*, stížnost č. 41463/02, § 35, a též Galovcová, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges 2020, s. 92 a násl.).

41. Nejvyšší soud v souvislosti s výkladem podmínek pro nahrazení vazby označuje peněžitou zárukou za alternativní zajišťující instrument k vazbě, kterého lze užít pouze v době, kdy vazební důvody trvají. V průběhu trestního řízení je přitom nezbytné přezkoumávat i plnění podmínek pro přijetí peněžitě záruky, obdobně, jak jsou přezkoumávány i důvody trvání vazby. Zánik vazebních důvodů má za následek i zánik podmínek pro další trvání zajišťujícího instrumentu k vazbě (srov. rozsudek ze dne 25. 9. 2013 sp. zn. 8 Tz 22/2013 a *Földes a Földesné Hajlik proti Maďarsku*, § 36).

42. Vzájemný vztah mezi vazbou a instituty nahrazujícími vazbu, podmíněný i existencí vazebních důvodů, se projevuje i v interpretaci možného trvání surogátů vazby, neboť dobu, po kterou je možné opatření nahrazující vazbu uplatňovat, je nutno posuzovat i s ohledem na zákonnou úpravu doby trvání vazby. Nejvyšší soud již v minulosti konstatoval, že instituty, jimiž je možno vazbu obviněného nahradit, uvedené v § 73 a 73a trestního řádu, jsou vždy neoddělitelně spjaty s existencí konkrétních vazebních důvodů a se zákonem vymezenou maximální délkou trvání vazby v tom kterém stadiu trestního stíhání, a dobu jejich trvání je třeba hodnotit nejen z hlediska důvodů vazby (§ 67 trestního řádu), ale i s ohledem na přípustnou nejvyšší celkovou dobu trvání vazby (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 24/2003). I z uvedeného rozhodnutí lze dovodit, že uplynutí zákonem určené nejvyšší celkové doby vazby je navázáno na faktické vykonávání vazby. Je nutno odlišovat situace, kdy obviněný je vazebně stíhán, tj. fakticky vykonává vazbu, od situací, kdy část stanovené celkové doby vazby vykonával, ale v průběhu jejího plynutí byl z vazby propuštěn a dále byl trestně stíhán na svobodě.

43. Ústavní soud se již v minulosti zabýval použitím § 72a trestního řádu o maximálních dobách vazby, přičemž vyslovil závěr, že celkové doby vazby se uplatní výlučně pro trvání omezení osobní svobody při vazebním stíhání obviněného, jakožto nejintenzivnějšího zásahu do osobní svobody obviněného v průběhu trestního řízení (srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 3371/14, na nějž odkazují i napadená rozhodnutí). Tyto doby jsou projevem požadavku přistupovat k vazbě jako k opatření *ultima ratio*. Neupravují trvání jiných zajišťujících opatření, jejichž uplatňování má umožnit dosažení účelu trestního řízení.

44. Mezní doby podle § 72a trestního řádu se vztahují na dobu reálně strávenou ve vazbě (tj. na dobu, kdy intenzivní zásah do osobní svobody obviněného v důsledku jeho umístění ve vazbě skutečně trval), po jejímž uplynutí se naplní domněnka, že veřejný zájem na ochraně před hrozbami zakládajícími důvod vazby již nemůže převážit nad zájmem na ochraně osobní svobody obviněného, o jehož vině ještě nebylo rozhodnuto [viz nálezev ze dne 16. 6. 2015 sp. zn. I. ÚS 1119/15 (N 116/77 SbNU 697), bod 41. odůvodnění]. Veřejný zájem však plynutím času oslabuje i ve vztahu k vazebním důvodům, potažmo potřebě trvání opatření, která mají vazbu nahrazovat a sekundárním omezením vedle nich ukládaným. I když zasahují do základních práv a svobod obviněného méně intenzivním způsobem než vazba, nemohou být časově neomezená a je nutno zohledňovat i požadavek přísné přiměřenosti ke sledovanému cíli. Rovněž při ukládání jiných povinností a omezení, než je vazba, musí být ctěny základní podmínky omezení základních práv a svobod. Jak Ústavní soud již v minulosti konstatoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 2057/19, rozdíl mezi omezením svobody pohybu a zbavením osobní svobody je pouze rozdílem v intenzitě, nikoli rozdílem v podstatě (srov. rozsudky ESLP ze dne 5. 7. 2016 ve věci *Buzadji proti Moldávii*, stížnost č. 23755/07, § 103, a ze dne 23. 2. 2017 ve věci *De Tomasso proti Itálii*, stížnost č. 43395/09, § 80 a násl.). Omezení svobody pohybu proto mohou být ukládána pouze v nezbytných a přesvědčivě odůvodněných případech (srov. usnesení ze dne 5. 11. 2014 sp. zn. II. ÚS 2093/14) a musí podléhat pravidelnému přezkumu.

45. Z judikatury Ústavního soudu se podává nejen zužující výklad důvodů vazby, ale i nutnost brát zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů vazby [srov. např. nálezev ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2665/13 (N 217/71 SbNU 545)], i když ji nelze u uplatňování

institutů nahrazujících vazbu „mechanicky“ přenášet. Povinnost obecných soudů respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, nelze vztahovat výlučně na zkoumání potřeby pokračovat v omezení osobní svobody výkonem vazby (tj. v době vazebního stíhání obviněného), ale přiměřeně uplatňovat i při přezkumu trvání vazebních důvodů, jako předpokladu pro další trvání institutů nahrazujících. Časový faktor je tedy relevantním i při posuzování dalšího uplatňování institutů nahrazujících vazbu. Konkrétně vzato, trvání obavy, jejíž existence zakládala vazební důvod při rozhodování o nahrazení vazby, je podmínkou *sine qua non* pro zákonnost dalšího trvání nahrazujícího opatření, ale po určité době sama o sobě nepostačuje. Plynutím času vazební důvody oslabují a potřeba dalšího uplatňování institutů nahrazujících vazbu klesá, příp. zaniká.

46. Není ústavně přijatelné, aby s uplynutím celkové doby vazby podle § 72a trestního řádu byl na straně jedné spojován zánik vazebních důvodů v situaci, kdy vazba byla reálně vykonávána po stanovenou dobu, a na straně druhé plynutí takto stanovené doby by nemělo mít žádný vliv na trvání vazebních důvodů v situaci, kdy vazba byla nahrazena některým ze surogátů vazby, příp. byla určitou část této doby vykonávána a následně nahrazena. Spojuje-li zákonodárce s plynutím dob podle § 72a odst. 1 a 2 trestního řádu oslabení veřejného zájmu na omezování osobní svobody jednotlivce až v takovém rozsahu, že i při nesporné existenci vazebních důvodů je nutné obviněného z vazby okamžitě propustit na svobodu bez přijetí jakéhokoliv opatření nahrazujícího vazbu, je třeba i při omezení jiných základních práv a svobod založených na existenci vazebních důvodů posuzovat, zda k zániku důvodů vazby nedošlo i tehdy, kdy je vazba nahrazována některým z jejích surogátů. S plynutím času tak může být spjato převážení zájmu na ochraně základních práv a svobod jednotlivce, o jehož vině zatím nebylo rozhodnuto, nad veřejným zájmem na jeho zajištění, a to i jinými omezujícími opatřeními než vazbou. I v těchto případech je nezbytné přiměřeně uplatňovat tzv. doktrínu zesílených důvodů. Jak nicméně Ústavní soud konstatoval v usnesení ze dne 24. 11. 2020 sp. zn. I. ÚS 2987/20, z této doktríny nevyplývá, že by trestní soudy byly povinny rozhodnutí o nutnosti dalšího trvání vazby odůvodnit ještě dalšími skutečnostmi, než které byly uvedeny v rozhodnutí o vzetí do vazby. Podstatným se jeví, aby soud při prodlužování vazby náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné [srov. např. nálezy ze dne 18. 3. 2014 sp. zn. I. ÚS 3109/13 (N 37/72 SbNU 419) a ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. II. ÚS 2086/14 (N 170/74 SbNU 469)]. Je tedy logické, že identifikoval-li soud již při vzetí stěžovatele do vazby tak významné skutečnosti, které představují silný důvod i pro delší trvání vazby, při rozhodování o prodloužení vazby postačí, když soud prokáže, že takové významné skutečnosti jsou i nadále přítomny (srov. usnesení ze dne 25. 4. 2017 sp. zn. IV. ÚS 995/17).

47. Ústavní soud konstatuje, že byť zánik důvodů vazby nastává uplynutím celkové doby vazby podle § 72a trestního řádu pouze v situaci, kdy vazba byla po nejvyšší stanovenou dobu vykonávána, a není tak dále možné u takovéto osoby trvat na dalším výkonu vazby, není její uplynutí bez významu ani při uplatňování institutů nahrazujících vazbu. Představuje významný časový faktor, který musí být zvažován při hodnocení dalšího trvání vazebních důvodů. Čím je zásah do základních práv a svobod jednotlivce v důsledku uplatňovaného institutu nahrazujícího vazbu nebo s ním spojeného druhotného omezení intenzivnější, tím restriktivněji je nutné nahlížet na další trvání vazebních důvodů a novými skutečnostmi zdůvodnit, proč nelze ani po uplynutí dob stanovených v § 72a trestního řádu zánik vazebních důvodů v konkrétní situaci dovodit.

48. Instituty nahrazující vazbu představují opatření nezbytná k tomu, aby mohly orgány činné v trestním řízení uskutečnit a ukončit trestní řízení, a to při respektování legality podmínek jejich uložení, legitimacy žádoucího účelu, presumpce nevinny i zásady zdrženlivosti při zásazích do základních práv a svobod. Skutečnost, že se orgány činné v trestním řízení při rozhodování o opatření, jímž je významným způsobem zasahováno do základních práv a svobod jednotlivce, zabývaly i zvažováním ústavněprávních předpokladů, které takovýto zásah umožňují, musí být seznatelná i z odůvodnění jejich rozhodnutí. Z rozhodovací praxe Ústavního soudu plyne, že zásahy do svobody pohybu mají být nejen důvodné a zákonné, ale musí ctít i základní podmínky pro omezení základních práv a svobod, a proto klíčovou podmínkou zůstává jejich náležitě odůvodnění, které musí být aktuální, konkrétní a přesvědčivé (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2057/19).

49. Ústavní soud podotýká, že požadavky na zákonnost omezení svobody pohybu podle čl. 14 odst. 2 Listiny se do značné míry překrývají s právem na soudní ochranu podle čl. 36 a násl. Listiny, resp. na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy. Rozhodnutí soudu, na jehož základě došlo ke zbavení možnosti vycestovat do zahraničí, musí být náležitě odůvodněno, což mimo jiné znamená, že z něj musí být seznatelné důvody, pro které soud považoval za splněné výše uvedené ústavněprávní požadavky pro tento zásah [např. nálezy ze dne 22. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357), ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723) nebo ze dne 21. 1. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2468/11 (N 6/72 SbNU 83)]. Argumenty použité soudy k odůvodnění existence reálného rizika či důvodné obavy musí mít jasnou vazbu k danému riziku a brát na zřetel účel konkrétního omezení plynoucí ze zákonné úpravy podmínek pro jeho uložení. Pouze tak je možné zjistit, zda byly výše uvedené ústavněprávní požadavky dodrženy.

V.b

Uplatnění obecných východisek na posuzovanou věc

50. V nyní posuzované věci byl stěžovatel omezen na osobní svobodě dne 15. 6. 2022 a následně byl vzat do vazby, z níž byl propuštěn dne 30. 8. 2022 za současného přijetí peněžité záruky a uložení omezujícího opatření spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí podle § 73a odst. 3 trestního řádu. Trestní stíhání proti stěžovateli je vedeno pro zvláště závažné zločiny, u nichž celková doba vazby v přípravném řízení je podle § 72a odst. 1 písm. c) ve spojení s odst. 2 trestního řádu stanovena v délce jednoho roku.

51. Stěžejní námitka stěžovatele spočívá v nepřipustnosti dalšího trvání zákazu vycestování do zahraničí poté, co stanovená celková doba vazby uplynula. K tomu Ústavní soud konstatuje, že rozhodným je, zda je po dobu stanovenou v § 72a trestního řádu vazba i skutečně vykonávána, nikoli pouze samotné plynutí času poté, co o propuštění z vazby bylo rozhodnuto dříve, než celková doba vazby uplynula. V trestní věci stěžovatele orgány činné v trestním řízení dovodily, že zákonná omezení trvání vazby stanovená v § 72a odst. 1 trestního řádu nelze uplatnit pro opatření vazbu nahrazující. Na výklad zákonné právní úpravy celkové doby vazby v § 72a trestního řádu, která zánik důvodů vazby a možnost uplatnění surogátů vazby nespojuje bez dalšího s uplynutím celkové doby vazby, užitou v napadených rozhodnutích, nelze podle Ústavního soudu nahlížet jako na interpretaci, která by byla v extrémním rozporu

s principy spravedlnosti a z ústavněprávního hlediska by neobstála, přičemž nevybočuje ani z dříve vyslovených závěrů v rozhodovací praxi Ústavního soudu k dopadům zákonné úpravy celkové doby vazby k zániku důvodů vazby.

52. Dovolává-li se stěžovatel odlišného přístupu, tj. absolutního omezení doby uplatňování institutů nahrazujících vazbu celkovou dobou vazby stanovenou v § 72a trestního řádu, jeho argumentaci nelze přisvědčit. Takovýto závěr nelze dovodit ani z nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1807/22, na který stěžovatel poukazuje, neboť skutkové okolnosti v tomto nálezu se liší od skutkových okolností stěžovatelovy věci. V uvedeném nálezu Ústavní soud judikoval nemožnost nahrazení vazby v situaci, kdy zákonem stanovená nejvyšší doba vazby byla vyčerpána jejím reálným výkonem, resp. s touto dobou hraničila (v posuzované věci bylo rozhodováno v poslední den možného trvání doby vazby). Ve věci stěžovatele se však reálný výkon doby vazby ani zdaleka nepřiblížil k nejvyšší době trvání vazby.

53. Postup orgánů činných v trestním řízení, který nevedl k aplikaci nejzazších dob stanovených v § 72a trestního řádu pro trvání vazby, jako nejintenzivnějšího zásahu do osobní svobody obviněného před rozhodnutím o jeho vině, na maximální trvání institutů vazbu nahrazujících, které představují mírnější formu zásahu do základních práv a svobod, považuje Ústavní soud za ústavně souladný. Uplynutí celkové doby vazby stanovené v § 72a trestního řádu nezpůsobuje zánik důvodů vazby v situaci, kdy vazba po takto stanovenou dobu nebyla reálně vykonávána.

54. Z materiálního hlediska je podstatné, že z odůvodnění obou napadených usnesení vyplývají dostatečně silně přetrvávající důvody vazby. Relevance stěžovatelovy argumentace nálezem ze dne 8. 12. 2022 sp. zn. I. ÚS 2987/22 je limitována odlišnými skutkovými a právními východisky, kdy odkazovaná věc se týkala trestního stíhání (méně závažného) přečinu, zatímco stěžovatel je trestně stíhán pro zvlášť závažné zločiny (srov. § 14 odst. 3 část věty za středníkem trestního zákoníku).

55. Vrchní soud ústavněprávně udržitelně poukázal, že v době vydání jeho usnesení trval zákaz vycestování do zahraničí necelých 14 měsíců, což lze považovat za dobu přiměřenou závažnosti a složitosti stíhané trestní věci, aktuální procesní a důkazní situaci, předpokládané roli stěžovatele v trestné činnosti, jakož i povaze uloženého omezení. Není důvod neshodit ani úsudek, že trvání existence důvodů vazby ovlivňuje majetkové zázemí stěžovatelova partnera v zahraničí, konkrétně ve Španělském království. Stěžovatel zdůrazňuje časové hledisko a namítá, že mu orgány činné v trestním řízení nevěnovaly odpovídající pozornost, nicméně sám v ústavní stížnosti argumentuje zejména nepřiměřeností zákazu vycestování, nikoli příčinnou souvislostí mezi během času a odpadnutím, vymizením či oslabením důvodů vazby.

56. Vrchní soud se excesivního výkladu nedopustil ani při vymezení vztahu mezi § 73a odst. 3 trestního řádu a § 77a trestního řádu, neboť obsah úpravy obsažené v § 77a trestního řádu se *per analogiam* použije i na případy, kdy je toto omezení uloženo v rámci peněžitě záruky.

57. Vrchní soud konstatoval, že zrušení zákazu vycestování do zahraničí a vydání cestovního pasu stěžovateli by výrazně rozšířilo jeho možnosti naplnit obavy uvedené v § 67 písm. a) trestního řádu. Dále poukázal na to, že stěžovatel je občanem České

republiky a netvrdí například, že mu zákaz vycestování znemožňuje výkon (legální) profese nebo že v zahraničí žijí členové jeho rodiny a tento zákaz jej nepřiměřeně omezuje v možnosti je navštívit, poskytovat jim potřebnou péči apod. Rovněž připomenul, že státní zástupce v roce 2023 udělil souhlas s vycestováním stěžovatele vždy za účelem rekreace, a to jednak do Italské republiky, v době od 8. 3. 2023 od 05:00 hod. do dne 12. 3. 2023 do 23:30 hod., a dále do Chorvatské republiky, v době od 27. 5. 2023 od 05:00 hod. do dne 3. 6. 2023 do 23:30 hod., čímž jsou omezení jeho osoby ještě více zmírněna. Tato zjištění nepodporují stěžovatelovu argumentaci o disproporčním omezení osobního i profesního života. Stěžovatel v doplněních ústavní stížnosti namítá, že mu postupy státního zástupce nepřiměřeně ztěžují možnost navazovat obchodní spolupráci, počít dítě v rámci surrogátního mateřství či se rekreovat v zahraničí. Stěžovatel nicméně nerozšířil petit ústavní stížnosti, proto se Ústavní soud nemohl předmětnými výtkami meritorně zabývat, včetně poukazů na eurokonformní výklad.

VI. Závěr

58. Ústavní soud uzavírá, že posoudil ústavní stížnost z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), a protože ze shora uvedených důvodů neshledal důvodnost namítaného porušení základních práv či svobod stěžovatele, ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

59. Ústavní soud takto rozhodl bez ústního jednání, protože od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 31. července 2024

Josef Fiala
předseda senátu